

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

КАЛІНСЬКА ТЕТЯНА АНАТОЛІЇВНА

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ

/ на прикладі підприємств автосільсько-
господарського машинобудування України/

Спеціальність 08.00.12 - Бухгалтерський облік, контроль та
аналіз господарської діяльності

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ 1994

Дисертація є рукописом.

Робота виконана на кафедрі обліку та аудиту в промисловості Київського державного економічного університету.

Науковий керівник – доктор економічних наук,
професор Кузьмінський Анатолій
Миколайович

Офіційні опоненти – доктор економічних наук, професор
Самборський Володимир Іванович,
кандидат економічних наук,
доцент Озеран Володимир Олександрович

Провідна установа – Одеський державний економічний
університет

Захист відбудеться "22" квітня 1994 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради К.068.28.02 Київського державного економічного університету за адресою: 252057, м.Київ-57, проспект Перемги, 54/І, аудиторія 2І4. (13⁰⁰)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського державного економічного університету.

Автореферат розісланий "14" березня 1994 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук,
доцент

В.І.Сфіменко

ЛНБ ім. В. Стефаніка
АН України

ЛНБ України ім. В. Стефаніка

00756765 (-)

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Прибуток, як об'єкт наукового дослідження, є однією з найбільш популярних економічних категорій. Механізм його формування і розподілу викликає підвищений інтерес і в практиків, керівників і спеціалістів підприємств.

В умовах переходу до ринкових методів господарювання йде переоцінка ролі, місця і значимості прибутку в господарському механізмі підприємства. Нині прибуток набув нових, істотних рис: у механізмі господарювання – це інструмент найбільш сильного впливу на економічні інтереси господарюючих суб'єктів у процесі прийняття тактичних і стратегічних управлінських рішень; у поточній виробничо-фінансовій діяльності він став метою виробництва і основою його розвитку. Все це обумовило активізацію діяльності підприємства на одержання максимального прибутку, пошук практичних рішень, які впливають на умови і фактори, що управляють рухом прибутку.

В науковому й методичному плані ці проблеми знайшли певне рішення в працях С.Б.Барнгольц, В.І.Валдуєва, Г.М.Мельничука, В.Ф.Палія, В.І.Самборського, В.В.Сопко, М.Г.Чумаценка та інших учених. Однак більшості досліджень притаманний традиційний підхід до аналізу прибутку, який не враховує нові аспекти його руху в ринкових умовах господарювання. У зв'язку з цим виникає необхідність по-новому осмислити підходи до оцінки формування і розподілу прибутку, переорієнтувати діючі методики аналізу на дослідження тих явищ і сторін діяльності підприємств, які набувають особливої ваги в умовах ринкової конкуренції і загострення проблеми "виживання".

Ці обставини обумовили вибір, актуальність проблеми, її теоретичну і практичну значимість, а також визначили вибір теми дисертаційного дослідження, його мету й основні напрями.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в розробці основних методологічних принципів удосконалення аналізу прибутку в умовах розвитку ринкової економіки в Україні. Для досягнення наміченої мети визначено такі завдання:

дослідити місце і роль економічного аналізу в управлінні рухом прибутку;

визначити основні напрями удосконалення аналізу формування і розподілу валового прибутку;

вивчити діючі методики наступного й оперативного аналізу прибутку і дати їм критичну оцінку;

обґрунтувати необхідність і розробити рекомендації по вдосконаленню методики наступного й оперативного аналізу прибутку від реалізації продукції;

розробити пропозиції по вдосконаленню аналізу доходності продукції;

дослідити питання методики перспективного аналізу прибутку і розробити рекомендації по вдосконаленню прогнозування прибутку від реалізації продукції і оцінки перспективних варіантів його формування;

вивчити питання методики аналізу ефективності портфеля інвестицій щодо її використання на досліджуваних підприємствах;

розглянути питання інформаційного забезпечення аналізу прибутку.

Об'єкт дослідження. Основним об'єктом дослідження автор вибрав аналіз прибутку на підприємствах автосільськогосподарського машинобудування України.

Методологія і методика дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження є закони України, постанови Верховної Ради України, укази Президента України та інші законодавчі акти, що регулюють та регламентують діяльність підприємств, методика вітчизняного та зарубіжного обліку та аналізу, міжнарод-

ні стандарти бухгалтерського обліку. В процесі написання роботи використано економіко-математичні методи, методи моделювання, елімінування, порівняння, групування, графічні методи і ін. Основним методом проведення досліджень, викладених у дисертації, є діалектичний підхід.

Наукова новизна дисертації полягає у розробці та обґрунтуванні нових методологічних підходів до аналізу формування і розподілу прибутку в умовах ринку.

Основні результати, одержані в ході дослідження:

дано обґрунтування розподілу аналізу прибутку на зовнішній і внутрішній і розроблено основні ознаки їх порівняльної характеристики;

сформульовано і обґрунтовано основні напрями зовнішнього аналізу прибутку і визначено підходи до їх реалізації;

визначено і класифіковано завдання внутрішнього аналізу прибутку;

розроблено методи розрахунку впливу об'ємного і структурного факторів на динаміку прибутку від реалізації продукції в умовах обліку затрат за системою "директ-костінг";

удосконалено методики наступного й оперативного аналізу структуризованого ПО сегментах діяльності прибутку;

розроблено методику оцінки представництва аспектів діяльності підприємства в формуванні прибутку від реалізації продукції;

рекомендовано методики складання прогнозу прибутку від реалізації продукції, визначення величини резерву прогнозу і його коригування;

запропоновано методику знаходження оптимального асортименту випуску продукції, який максимізує прибуток з урахуванням ринкових обмежень в умовах різних варіантів обліку затрат;

розроблено методику оцінки перспективних варіантів одержання прибутку від реалізації окремих видів продукції, яка базується на її взаємозв'язку з доходуотворюючими факторами виробництва;

на основі вивчення зарубіжної економічної літератури запропоновано методику оцінки варіантів формування диверсифікованого портфеля інвестицій;

визначено основні напрями удосконалення інформаційного забезпечення аналізу прибутку.

Практична значимість дослідження полягає в розробці рекомендацій по вдосконаленню методики аналізу прибутку та його інформаційного забезпечення, що дозволить поліпшити якість обліково-аналітичної інформації, знизити трудомісткість і підвищити оперативність обліку й аналізу, створить наукову основу для прийняття стратегічних і тактичних управлінських рішень.

Результати проведеного дослідження можуть бути використані в практиці обліково-аналітичної роботи підприємств автосільсько-господарського машинобудування, що дасть їм змогу досягти кращих результатів господарської діяльності.

Апробація і реалізація результатів дослідження. Дисертаційна робота виконана у відповідності з планом науково-дослідних робіт Київського державного економічного університету, як складова частина теми "Вдосконалення методології і організації обліку в галузях народного господарства" /реєстраційний № 01.83.0120788/.

Основні положення і результати наукового дослідження були подані і схвалені на трьох Всесоюзних, одній Всеукраїнській і одній обласній науково-практичних конференціях, а також на науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Херсонського індустріального інституту /1989-1993 рр./.

По результатах дослідження у виробничому об'єднанні "Херсонський комбайновий завод ім.Г.І.Петровського" запроваджено рекомендації по вдосконаленню аналізу формування і розподілу прибутку.

Окремі положення дисертаційної роботи використані для написання методичних розробок, впроваджених у навчальний процес, і які використовуються в курсі "Аналіз господарської діяльності" студентами спеціальності 06.08. інженерно-економічного факультету Херсонського індустріального інституту.

Публікації. З теми дисертації опубліковано 9 робіт загальним обсягом 1,8 друкованого аркуша /в тому числі у співавторстві - 1,0 друк.арк./ . Список публікацій наведено в кінці автореферату.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків. Робота містить 19 рисунків, 8 таблиць, 21 додаток, список використаної літератури включає 142 назви.

У вступі обгрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету та завдання, методику дослідження, наукову новизну і практичну цінність викладених положень.

У першому розділі "Аналіз в управлінні прибутком і його інформаційне забезпечення" досліджено місце і роль економічного аналізу в управлінні рухом прибутку; обгрунтовано необхідність удосконалення інформаційного забезпечення аналізу прибутку в умовах розвитку ринкових відносин; визначено основні напрями удосконалення обліку прибутку на підприємствах автосільськогосподарського машинобудування.

У другому розділі "Методика наступного і оперативного аналізу прибутку" на основі наведених економічних досліджень дано критичну оцінку діючих методик аналізу формування і розподілу прибутку; визначено основні ознаки порівняльної характеристики зовнішнього і внутрішнього аналізу прибутку, сформульовано його основні напрями і завдання; запропоновано підходи до аналізу формування і розподілу валового прибутку; розроблено рекомендації по вдосконаленню наступного і оперативного аналізу прибутку в умовах розвитку ринкової економіки; розглянуто методику аналізу доходності продукції і оцінки впливу на прибуток доходотворюючих факторів виробництва.

У третьому розділі "Методика перспективного аналізу прибутку" розглянуто особливості прогнозування прибутку від реалізації продукції в сучасних умовах господарювання, запропоновано підходи до оцінки перспективних варіантів формування прибутку, викладено методику аналізу ефективності портфеля інвестицій підприємства.

Висновки містять основні рекомендації та пропозиції з проблем, досліджених у дисертації.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ РОБОТИ

Відповідно до поставленої мети і завдань у дисертації проведено дослідження, результати якого дають можливість розв'язати питання вдосконалення методики аналізу прибутку на підприємствах автосільськогосподарського машинобудування в умовах розвитку ринкових відносин.

У роботі вирішено ряд проблем та викладено конкретні пропозиції і рекомендації.

I. Вдосконалення інформаційного забезпечення аналізу прибутку. Вдосконалення аналізу прибутку вимагає вирішення питань його інформаційного забезпечення. В дисертації визначено поняття інформаційного забезпечення аналізу прибутку і склад інформаційних ресурсів, серед яких найбільшу питому вагу займає облікова інформація. У відповідності з цим обгрунтовано необхідність узагальнення теоретичного і практичного матеріалу з питань обліку прибутку, вивчення зарубіжного досвіду організації і методології обліку, визначення перспектив і шляхів удосконалення обліку прибутку на досліджуваних підприємствах.

Шляхи вдосконалення методики обліку прибутку, запропоновані в роботі, розглянуто в контексті приведення концепції і моделі обліку до норм, сумісних з міжнародними стандартами і правилами. При цьому автором зроблено акцент на три основні моменти, у відповідності з якими система обліку прибутку розглядалася: як підсистема нижчого рівня системи обліку в цілому; у взаємозв'язку з іншими ділянками обліку; як самостійна кібернетична система. При дослідженні системи обліку прибутку як самостійної кібернетичної системи визначено три її блоки: вхід /інформація про доходи і затрати/; моделювання процесу формування прибутку /трансформація доходів і затрат у фінансовий результат/; вихід /звіт про фінансові результати, облікова інформація для внутрішнього користування/.

Перший підхід до дослідження системи обліку прибутку дозволив виділити основні напрями його вдосконалення: перехід на дворівневу організацію бухгалтерії і комплексна автоматизація обліку.

Поділ обліку на зовнішній і внутрішній обумовлює необхідність вироблення методики обліку прибутку в фінансовій і управлінській бухгалтеріях на основі вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду.

В роботі дано оцінку моделям фінансового і управлінсько-го обліку, які діють у зарубіжній практиці, і визначено можливості їх застосування на досліджуваних підприємствах. В дисертації вивчена система обліку прибутку на підприємствах автосільськогосподарського машинобудування, виявлено її недоліки. З урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду визначено шляхи вдосконалення обліку прибутку в фінансовій і управлінській бухгалтеріях.

У фінансовій бухгалтерії запропоновано формувати інформацію про доходи, затрати і фінансові результати по видах діяльності на рівні синтетичного обліку. Це дозволить легко делегувати інформацію в показники звітності про фінансові результати. Автором відзначено порушення загального підходу до відображення доходів і затрат методом нарахування і обґрунтована доцільність впровадження в практику досліджуваних підприємств принципу реєстрації доходу за методом нарахування.

В дисертації визначено основні напрями удосконалення обліку прибутку в управлінській бухгалтерії: впровадження в облікову практику підприємств системи "директ-костінг" з наступним коригуванням даних стосовно до системи повного розподілу затрат; підвищення рівня аналітичності обліку – розробка фінансового результату по внутрішніх /види продукції, центри прибутку/ і зовнішніх /зони реалізації, категорії споживачів і ін./ сегментах діяльності. Реалізація вказаних напрямків сприятиме створенню інформаційної основи для забезпечення контролю між виробництвом і реалізацією продукції, прийняттю ефективних тактичних і стратегічних рішень, підвищенню конкурентноспроможності підприємства.

Створення гнучкої і детальної системи обліку прибутку можливе тільки за умов його комплексної автоматизації. В роботі дано критичну оцінку систем автоматизованого обліку, які діють на підприємствах автосільськогосподарського машинобудування;

обґрунтовано доцільність впровадження нової технології обліку, центральною ланкою якої є комплекс АРМ бухгалтера на базі ПЕСМ, які утворюють єдину систему обробки даних.

В дисертації розглянуто деякі питання організації обліку і аналізу прибутку на базі АРМ: перелічені основні принципи, покладені в основу організації обліково-аналітичних робіт; визначено склад вирішуваних облікових завдань і файлової системи для їх реалізації, а також розглянуто особливості інформаційного забезпечення аналізу прибутку в умовах автоматизованої обробки економічної інформації.

2. Обґрунтування розподілу аналізу прибутку на зовнішній і внутрішній, основні його напрями і завдання.

Удосконалення облікового процесу в напрямі переходу на дво-рівневу організацію бухгалтерії обумовлює розподіл аналізу на зовнішній і внутрішній. В роботі визначено основні ознаки порівняльної характеристики зовнішнього і внутрішнього аналізу прибутку. До них віднесені: основні споживачі аналітичної інформації; суб'єкти і об'єкти аналізу; інформаційна база аналізу; цілі, завдання і види аналізу; основні способи і прийоми розв'язання аналітичних задач; характеристика вихідної аналітичної інформації і частота її надання користувачем. У відповідності з пропонованим підходом визначено основні напрями і завдання зовнішнього і внутрішнього аналізу прибутку.

Зовнішній аналіз прибутку доцільно проводити по таких напрямках: аналіз динаміки формування і розподілу валового прибутку; структурний аналіз формування і розподілу валового прибутку; розрахунок і інтерпретація відносних показників /коефіцієнтів рентабельності/ на базі прибутку. В руслі практичної реалізації цих напрямів аналізу прибутку перебуває обґрунтування правомірності підходу до оцінки розподілу прибутку з позицій

інтересів учасників відтворувального процесу.

Проведення зовнішнього аналізу прибутку по вказаних напрямках дозволить зовнішнім споживачам інформації оцінити процеси формування і розподілу прибутку, виявити тенденції і закономірності в цих процесах, визначити ефект від одержаних підприємством фінансових результатів, прогнозувати перспективи його розвитку.

В роботі визначено основні завдання внутрішнього аналізу прибутку і напрями використання вихідної аналітичної інформації /рис.1/. Виконання зазначених завдань сприяє забезпеченню користувачів інформацією, необхідною для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, які максимізують прибуток підприємства.

3. Методика розрахунку впливу об'ємного і структурного факторів на зміну прибутку від реалізації продукції в умовах обліку затрат за системою "директ-костінг". В умовах роботи підприємств на ринок для прийняття короткотермінових управлінських рішень необхідне формування облікової інформації про неповну собівартість продукції, обчисленої по перемінних затратах. У роботі обґрунтовано необхідність удосконалення методики факторного аналізу прибутку і рекомендовано формули для розрахунку впливу об'ємного і структурного факторів на його зміну в умовах обліку затрат за системою "директ-костінг".

При незмінній структурі продаж незалежно від фізичного обсягу реалізації кількість кожного виду продукції, яка визначає точку нульового прибутку $/ \varphi_s /$, залишається постійною. При зміні фізичного обсягу продукції і збереженні базової структури змінюється лиш та кількість продукції, яка визначає точку ненульового доходу $/ \varphi_p /$, тобто формує прибуток в умовах базової структури реалізації. Значить, величину впливу обсягу

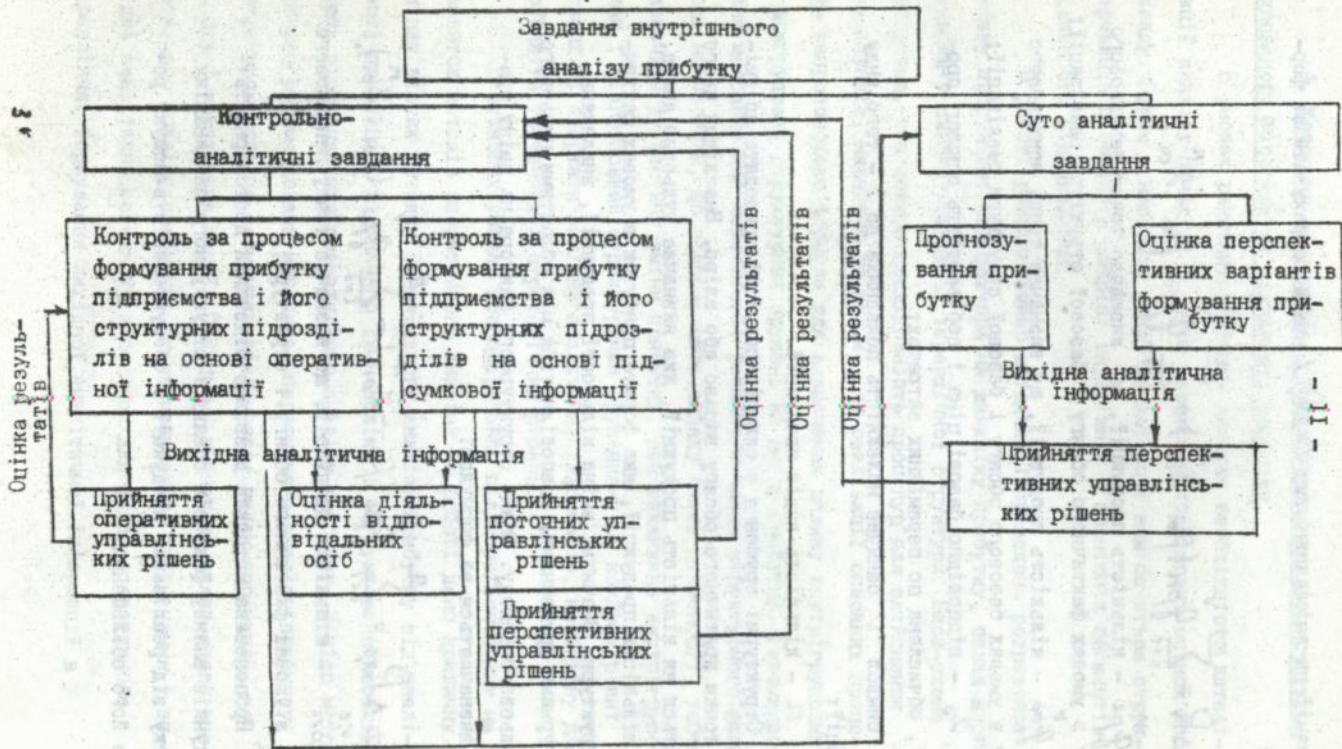

Рис.І. Завдання внутрішнього аналізу прибутку.

реалізації на зміну прибутку $\pm \Delta P_v$ / можна розрахувати за формулою:

$$\pm \Delta P_v = \sum_{i=1}^n q_{pvi}^v (p_{oi} - z_{oi}^n) - \sum_{i=1}^n q_{pvi}^v (p_{oi} - z_{oi}^n)$$

де q_{pvi}^v - кількість продукції, що визначає точку ненульового доходу в умовах фактичного обсягу і базової структури реалізації;

q_{pvi}^v - кількість продукції, що визначає точку ненульового доходу в умовах базового обсягу і базової структури реалізації;

p_o, z_o^n - відповідно базові ціна і собівартість одиниці продукції, обчислена по перемінних затратах;

символ "i" означає належність показника до i - того виду продукції;

n - кількість видів продукції.

Структурні зрушення в складі продукції приводять до зміщення точки критичного обсягу вправо або вліво. Внаслідок цього змінюється як кількість продукції, яка визначає нульовий дохід, так і кількість продукції, яка формує прибуток в умовах фактичної структури. Значить, зміна кількості продукції, викликана структурними зрушеннями, розподіляється між областями нульового і ненульового доходу. Вплив структурного фактора на зміну прибутку визначається за формулою:

$$\pm \Delta P_{стр.} = \sum_{i=1}^n q_{pvi}^{v,c} (p_{oi} - z_{oi}^n) - \sum_{i=1}^n q_{pvi}^v (p_{oi} - z_{oi}^n)$$

де $q_{pvi}^{v,c}$ - кількість продукції, що визначає точку ненульового доходу в умовах фактичного обсягу і структури.

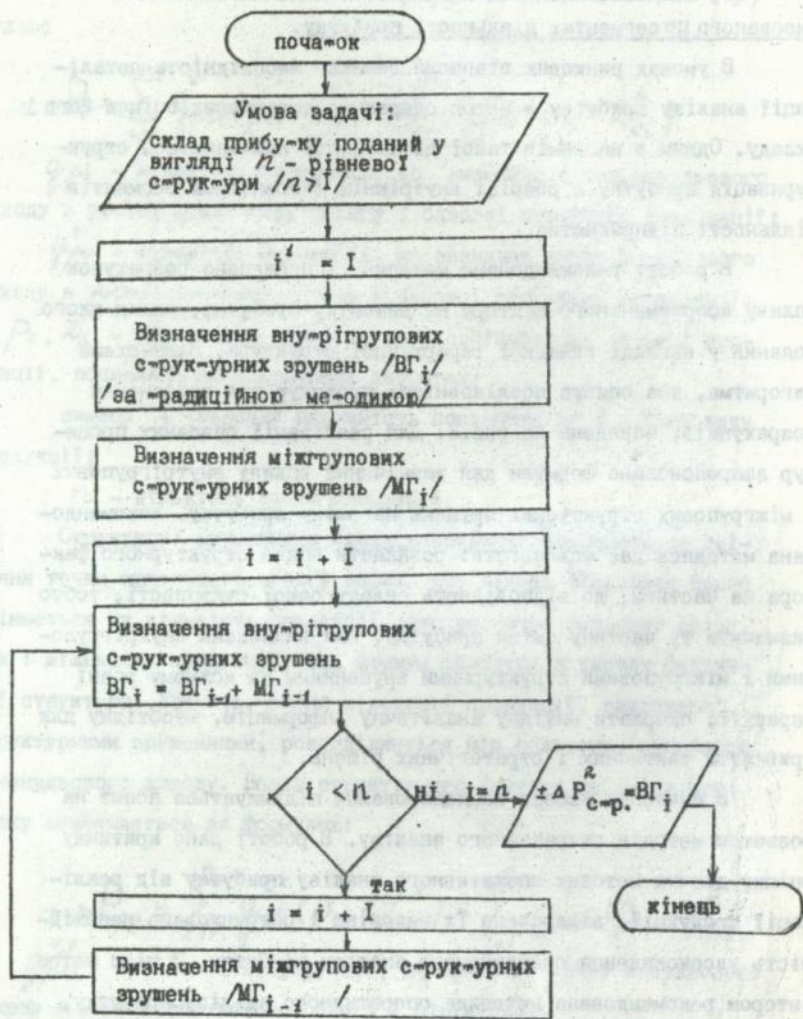
Пропонована методика дозволяє підвищити достовірність розрахунків впливу факторів обсягу і структурного на динаміку прибутку від реалізації продукції і обґрунтованість пошуку резервів його збільшення.

4. Методика наступного і оперативного аналізу структуризованої по сегментах діяльності прибутку.

В умовах ринкових відносин виникає необхідність деталізації аналізу прибутку з метою одержання додаткових оцінок його складу. Одним з напрямів такої деталізації нам бачиться структуризація прибутку в розрізі внутрішніх і зовнішніх сегментів діяльності підприємства.

В роботі рекомендовано методику і проведено розрахунок впливу асортиментного фактора на динаміку прибутку, склад якого поданий у вигляді складної ієрархічної структури. Блок-схема алгоритма, яка описує послідовність процедур для здійснення розрахунків, наведена на рис.2. Для реалізації описаних процедур запропоновано формули для визначення впливу внутрігрупових і міжгрупових структурних зрушень на зміну прибутку. Рекомендована методика дає можливість: розкласти вплив структурного фактора на частини, що відповідають складу самої сукупності, тобто визначити ту частину зміни прибутку, яка викликана внутрігруповими і міжгруповими структурними зрушеннями на кожному рівні ієрархії; одержати вихідну аналітичну інформацію, необхідну для прийняття тактичних і стратегічних рішень.

В сучасних умовах господарювання підвищується попит на розвиток методів оперативного аналізу. В роботі дано критичну оцінку діючих методик оперативного аналізу прибутку від реалізації продукції, відзначено їх недоліки і обґрунтовано необхідність удосконалення оперативного аналізу прибутку. З цією метою автором рекомендована методика оперативного аналізу прибутку, структурованого по сегментах діяльності: видах продукції, покупцях і зонах реалізації. При цьому визначено склад задач оперативного аналізу прибутку: їх найменування, призначення і вихідні аналітичні показники відеограм для цілей оперативного управління. Формування вихідної аналітичної інформації в

1 символ "i" означає рівень ієрархії.
 2 $\Delta P_{с-р.}^2$ - загальна зміна прибу-ку за рахунок впливу асор-имен-ного фак-ора.

Рис.2 Блок-схема алгори-ма аналізу впливу асор-имен-ного фак-ора на динаміку с-рук-уризованого прибу-ку.

результаті розв'язання запропонованих задач дозволить оцінити процес формування прибутку, визначити його відхилення від планової величини і вплив основних факторів на ці відхилення, оперативно реагувати на зміну ситуації на ринку.

5. Структурний аспект аналізу формування прибутку і підходи до його реалізації. Функціональна роль, яка відведена прибуткові в сучасному господарському механізмі, визначає аналітичні аспекти дослідження цієї економічної категорії. В роботі виділено три аспекти, в яких можлива оцінка процесу формування прибутку: динамічний, структурний і структурно-динамічний.

Дослідження показали, що застосовувані на практиці і пропонувані в економічній літературі методики використовуються для аналізу прибутку в динамічному і структурно-динамічному аспектах. Як перший, так і другий – орієнтовані на оцінку прирісної частини прибутку, що виключає з об'єкта аналізу формування загальної маси прибутку. У зв'язку з цим у роботі обгрунтовано необхідність і доцільність вироблення підходів до аналізу прибутку в структурному аспекті. У відповідності з цим обгрунтуванням автором запропоновані методики: оцінки представництва основних факторів /ціни, собівартості і рентабельності/ у формуванні прибутку від реалізації окремих товарних груп; оцінки представництва аспектів діяльності підприємства у формуванні загальної маси прибутку від реалізації продукції. В основу останньої методики покладено взаємозв'язок між основними факторами, які формують прибуток /кількістю реалізованої продукції кожного виду, її ціною і рентабельністю/ і відповідними їм аспектами діяльності підприємства /збутовою, ціною і виробничою політикою/.

Для оцінки представництва основних факторів і аспектів діяльності підприємства у формуванні прибутку рекомендується застосування процедури ранжирування показників – факторів і

їх бальної оцінки. В роботі описана послідовність здійснення процедури ранжирування, викладено підходи до бальної оцінки факторів, наведено таблицю залежності між величинами рангів, балів і фактичними значеннями показників.

Запропоновані методики дозволяють: оцінити представництво основних факторів і аспектів діяльності підприємства у формуванні прибутку; оцінити взаємозв'язки, які фактично склалися, і відносний ступінь впливу аналізованих аспектів діяльності один на одного; врахувати динаміку взаємозв'язку між аспектами діяльності, що розглядаються, при прийнятті управлінських рішень.

6. Методика аналізу прибутку на базі доходуотворюючих факторів виробництва. В умовах роботи підприємств на ринку виникає необхідність в оцінці показника доходності продукції, обрахованого як відношення виручки від реалізації продукції до її собівартості. Розглядаючи показник доходності продукції як один з факторів, що визначає зміну прибутку, автор обґрунтовує необхідність дослідження цього показника, вироблення підходів до оцінки його динаміки і доходуотворюючих факторів виробництва.

Для оцінки динаміки доходності в роботі запропоновано графічний метод, який дозволяє отримати наочне уявлення про тенденції у зміні доходності всієї продукції і окремих її видів.

Зміна доходності обумовлена впливом факторів на динаміку обсягів реалізації і собівартості продукції. Щодо останньої для досліджуваних підприємств являє інтерес вивчення ефективності використання окремих видів ресурсів як доходуотворюючих факторів виробництва. У зв'язку з цим у роботі рекомендовано методику визначення впливу ефективності використання сировини і матеріалів на зміну рівня доходності окремих видів продукції і прибутку від її реалізації. Ця методика дозволяє оцінити динаміку доходності.

обумовлену зміною загальної суми затрат на сировину і матеріали, в тому числі зміною норм витрати матеріальних ресурсів і їх цін.

В основу сучасних підходів західних менеджерів до оцінки доходності продукції покладено елементи аналізу за методом "доходність - промислова продуктивність - фінансова продуктивність". На розвиток цього підходу в роботі запропоновано методу розрахунку промислової продуктивності /продуктивності використання/ сировини і матеріалів і її впливу на зміну доходності й прибутку від реалізації окремих видів продукції; відзначено переваги цієї методики порівняно з традиційними підходами до факторного аналізу прибутку.

Викладений підхід може бути використаний не тільки для проведення наступного аналізу прибутку, а й для оцінки перспективних варіантів його формування і прийняття відповідних управлінських рішень. Так, автором запропонована методика оцінки перспективних варіантів одержання бажаного прибутку з точки зору доходуутворюючих факторів виробництва. В основу цієї методики покладено розрахунок доходності продукції, фінансової і промислової продуктивності по кожному варіанту. Вибір оптимального варіанта одержання прибутку рекомендується здійснювати по мінімальному значенню промислової продуктивності.

Запропоновані методи дозволяють контролювати фактори, які визначають продуктивність використання виробничих ресурсів, що має особливе значення в ринкових умовах господарювання, коли утруднений контроль за поведінкою основних факторів.

7. Прогнозування прибутку від реалізації продукції. При ринковому саморегулюванні зростає заінтересованість підприємства у використанні об'єктивних наукових оцінок і прогнозів прибутку. В роботі дано критичну оцінку діючих підходів до прогнозування прибутку, відзначено їх недоліки стосовно сучасних

умов господарювання. Зокрема, вказано на неповноту стохастичних моделей, які враховують виробничі і ігнорують вплив зовнішніх, насамперед, ринкових факторів на процес формування прибутку. Останні впливають на прибуток, головним чином, через показник обсягу реалізованої продукції.

З метою усунення зазначених недоліків автор обрав детермінований підхід до моделювання прибутку з метою його прогнозування. При цьому в модель пропонується включити два основних фактори, які формують прибуток: обсяг реалізованої продукції і її собівартість. У відповідності з обраним підходом до моделювання прибутку, в роботі визначені основні етапи прогнозування обсягу реалізації, запропоновані методи прогнозування собівартості продукції. Прогнозування прибутку на базі рекомендованої детермінованої моделі дозволить підвищити достовірність розрахунків і врахувати вплив ринкових факторів на його величину.

Прогнозувати економічні показники можна тільки з певним ступенем ймовірності. У цьому зв'язку в роботі обгрунтована доцільність створення резерву прогнозу прибутку і рекомендована методика визначення його величини. Ця методика заснована на дослідженні коливання обсягу реалізації і затрат на виробництво і реалізацію продукції відносно прогнозованих їх значень у минулі періоди. Для дослідження коливання використовуються відповідні щільності ймовірності розподілу відхилень фактичних показників від прогнозованих значень.

На основі запропонованої методики побудовані теоретичні криві щільностей ймовірності розподілу відхилень фактичного обсягу реалізації і затрат на виробництво і реалізацію продукції від їх прогнозованих значень, а також здійснено розрахунок величини резерву прогнозу прибутку і ймовірності можливого його зниження на досліджуваних підприємствах. Результати підтверджу-

ють ефективність запропонованої методики і доцільність її застосування в аналітичній практиці.

Між прогнозованими і фактичними даними завжди є певні відхилення, які повинні враховуватися при коригуванні прогнозів. На основі вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду в роботі запропонована методика коригування прогнозу прибутку, показані особливості її застосування на малих і великих підприємствах. Перевага цієї методики полягає в безперервності процесу прогнозування: фактичні дані порівнюються з очікуваними, і на основі цього здійснюється постійне коригування прогнозованих даних.

8. Визначення оптимального асортименту випуску продукції, який максимілізує прибуток. У практиці підприємств виникає завдання знаходження оптимального асортименту випуску продукції, який дає максимальний прибуток. Це завдання вирішується методами лінійного програмування. В роботі визначено внутрішні і зовнішні фактори, які обумовлюють вибір підходу до вирішення завдання оптимізації, можливі орієнтири формування виробничої програми підприємства.

Орієнтація виробничої політики підприємства на реалізацію /потреби потенціальних покупців/ в умовах обмежень на виробничі ресурси дозволяє розробити економічно обгрунтовану /за обсягом і асортиментом/ виробничу програму. В дисертації запропоновано один з можливих варіантів розв'язання задачі оптимізації, який передбачає введення в модель ресурсних і ринкових обмежень. Використання цього підходу дозволяє визначити оптимальний асортимент продукції, який відображає, з одного боку, вимоги споживачів, а з другого боку, забезпечує при заданих ресурсних обмеженнях максимальний прибуток.

Вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду вирішення завдання оптимізації методами лінійного програмування показує,

що в цільовій функції як коефіцієнти при змінних можуть бути використані планові прибуток і результат бруто /маржинальний доход/ на одиницю відповідного виду виробу. В роботі розглянуто приклади формування оптимальної виробничої програми з допомогою симплексного методу в умовах різних варіантів обліку затрат: системи їх повного розподілу і системи "директ-костінг". Результати розрахунків свідчать, що використання інформації про змінні затрати і нарахуванні бруто на одиницю виробу сприяє одержанню більш обґрунтованих результатів вирішення завдань оптимізації.

9. Оцінка ефективності диверсифікованого портфеля інвестицій. Практика переходу підприємств до ринкових відносин відкриває нові аспекти формування прибутку. Маса останнього не обмежується його надходженням від різних видів господарської діяльності. Вихід підприємства на ринок спонукає до активізації в фінансовій діяльності і одержання прибутку від операцій на ринку руху капіталів. У зв'язку з цим одним з завдань аналізу є вибір оптимального варіанта розміру і сфери застосування інвестицій. В роботі визначено і охарактеризовано основні етапи вирішення цього завдання і викладено методики оцінки ефективності однорідного і диверсифікованого /з одним ризиковим і одним безризиковим активом/ портфелів інвестицій підприємства.

Методика оцінки ефективності диверсифікованого портфеля інвестицій дозволяє зробити вибір оптимального варіанта і визначити частину вкладів у звичайні і привілейовані акції. В основу цієї методики покладено підхід до вирішення проблеми вибору для вкладника капіталу, який набув великого поширення в зарубіжній аналітичній теорії і практиці. Цей підхід передбачає використання в аналізі графічного методу.

В дисертації наведено приклад визначення вибору оптималь-

ного варіанта формування диверсифікованого портфеля інвестицій. Для кожного варіанта оптимальне рішення вибирається в точці, де крива байдужості інвестора є дотичною по відношенню до бюджетної лінії. Вибір оптимального варіанта формування диверсифікованого портфеля інвестицій рекомендується здійснювати по максимальному значенню очікуваного рівня дивідендів. У роботі відзначено переваги викладеної методики і обґрунтовано доцільність її використання в аналітичній практиці підприємств автосільськогосподарського машинобудування.

3. Публікації

На тему дослідження опубліковано 9 робіт загальним обсягом 1,8 друкованого аркуша /в тому числі у співавторстві - 1,0 др. арк./.

1. О подходе к анализу распределения прибыли в новых условиях хозяйствования // Прогрессивная техника и технология, системы управления и автоматизированного проектирования в текстильной и легкой промышленности. - Тез. докл. Всес. науч.-практ. конф. - М., 1990. - 0,1 п.л. /в соавт./.

2. Анализ экономических отношений с позиций интересов // Повышение роли молодых ученых и специалистов в ускорении научно-технического прогресса. - Тез. докл. обл. науч.-практ. конф. - Херсон, 1990. - 0,1 п.л. /в соавт./.

3. Оценка распределения прибыли // Бухгалтерский учет. - 1990. - № 1. - 0,5 п.л. /в соавт./.

4. Совершенствование учета прибыли в условиях рыночной экономики / Совершенствование учета и экономического анализа в управлении производством /в промышленности/, 1991. - № ГР 01860130263. - 0,3 п.л.

5. Оценка распределения прибыли / Совершенствование учета и экономического анализа в управлении производством /в про-

мышленности/, 1989. - № ГР 01860130263. - 0,3 п.л.

6. Совершенствование перспективного анализа прибыли / Совершенствование учета и экономического анализа в управлении производством /в промышленности/, 1992. - № ГР 01860130263. - 0,2 п.л.

7. Новые подходы к анализу в условиях рыночных отношений // Разработка и использование ресурсосберегающих технологий в текстильном производстве. - Тез. докл. науч.-практ. конф.-Херсон, 1992. - 0,1 п.л. /в соавт./.

8. Совершенствование анализа прибыли // Вклад Херсонского индустриального института в подготовку кадров и развитие техники и технологии отраслей народного хозяйства. - Тез. докл. науч.-практ. конф. - Херсон, 1991. - 0,1 п.л.

9. Сучасні проблеми аналізу прибутку // Методологія і зміст гуманітарної освіти: сучасний етап і перспективи розвитку // Тез. доп. Всеукр. наук.-теор. конф. - Херсон, 1992. - 0,1 д.а. /у співавт./.

Підп. до друку 11.02.94 Формат 60×84¹/₁₆.
Папір друк. № 3. Спосіб друку офсетний. Умовн. друк. арк. 63и.
Умовн. фарбо-відб. 1,2 . Обл.-вид. арк. 10 .
Тираж 100 . Зам. № 4-667 .

Фірма «ВПОЛ»
252151, Київ, вул. Волинська, 60.

12121M

AB 29.495

AB 29.495